Förortssvenska i grindvaktens öron

Perceptioner av migrationsrelaterad språklig variation bortom inlärarspråk och förortsslang

Av ELLEN BIJVOET

Abstract

Bijvoet, Ellen, ellen.bijvoet@nordiska.uu.se, Associate Professor, Department of Scandinavian Languages, Uppsala University: "Suburban Swedish from a gatekeeper point of view – perceptions of migration-related language variation beyond learner language and suburban slang". *Språk och stil* NF 28, 2018, pp. 142–175.

In Sweden, over the few past decades, a large amount of research has been conducted on new urban youth styles, here called *suburban slang*. More recently, some researchers have begun to focus on the way young individuals from multilingual suburbs speak in more formal situations, here called *suburban Swedish* – i.e. Swedish close to standard but with a suburban touch, due to, in particular, phonological features indexing *suburb*. Among the general public, these two ways of speaking are often lumped together under popular labels such as *immigrant Swedish* or *Rinkeby Swedish*. As a result, widespread negative attitudes towards the well-known suburban slang risk "rubbing off" on suburban Swedish. This may cause serious problems for the speakers, e.g. if this occurs in a job interview.

This danger of negative evaluation was investigated in a folk-linguistic listener study on gatekeeper perceptions. Ten speech stimuli from young adult speakers (among which two samples each of suburban Swedish and suburban slang) were evaluated by 95 gatekeepers (employment officers, student counselors and teachers). A range of data types was analyzed: attitude scales, variety labeling, assessments of the speakers' occupational level and linguistic background, as well as group discussion data. Results show, among other things, that suburban-sounding speech (slang as well as suburban Swedish) correlates highly with gatekeepers' low ratings of the speakers' occupational level. Moreover, the participating gatekeepers lack adequate terminology to differentiate between these two ways of speaking. This implies that sociolinguistic awareness raising should receive more critical attention within the educational sector, including the training for various professions in the public and private sector.

Keywords: folk linguistics, perceptions of language variation, sociolinguistic awareness, language attitudes, migration-related language variation, suburban slang, suburban Swedish, gatekeeping.

Jag tackar mina kolleger Kari Fraurud, Lennart Larsson, Catrin Norrby och Karin Senter samt två anonyma granskare för värdefulla kommentarer till en tidigare version av denna artikel.

Nya former av språklig variation väcker ofta starka reaktioner. I den här artikeln presenteras en lyssnarstudie om uppfattningar av och attityder till olika former av migrationsrelaterad språklig variation bland några kategorier av grindvakter. Med grindvakt avses personer »vars handlingar kan få tydliga konsekvenser för andra personers karriärutveckling» (Hertzberg 2003 s. 20), t.ex. arbetsförmedlare, rekryterare och studievägledare.¹ Begreppet *migrationsrelaterad språklig variation* omfattar olika sorters språklig variation som kan relateras till de senaste decenniernas invandring till Sverige.

Syftet med studien är att bidra till en bättre förståelse av språkperceptioners roll i rekryteringsprocesser och i rekommendationer för vidare utbildning.

Att utöva inflytande över vem som ges tillträde till arbetsmarknaden och högre utbildning och vem som nekas ingår i de deltagande grindvakternas yrkesroll. Ett sådant beslut bör vila på riktiga och relevanta bedömningar av kompetensen hos de sökande, både språklig och annan. Grindvakternas perceptioner av olika sätt att tala spelar en central roll i sådana bedömningar. I mötet med personer som är i fokus för den här studien, nämligen de som uppfattas tala »svenska med något utländskt», måste grindvakterna därför kunna identifiera vilken sorts språklig variation det handlar om. Handlar det om *brytning*, dvs. om andraspråksvariation hos inlärare? Eller är det fråga om någon form av sociolingvistisk variation i svenska som ofta förknippas med ungdomar och unga vuxna med rötter i storstädernas mångspråkiga bostadsområden, från slangpräglade ungdomsstilar (*förortsslang*) till en mer standardnära svenska med »en klang av förorten» (här kallad *förortssvenska*)?²

Resultaten visar att många grindvakter saknar en begreppsapparat för att kunna differentiera mellan dessa olika former av migrationsrelaterad språklig variation, vilket ibland försvårar möjligheterna att kunna göra adekvata bedömningar. Sådana brister i bedömningen drabbar särskilt unga med bakgrund i stigmatiserade förortsområden.

¹ En något vidare förståelse av begreppet träder fram hos Erickson & Shultz (1982) som beskriver *institutional gatekeeping* som »korta möten mellan två personer som inte har en nära relation till varandra, där en av dem [= grindvakten] har befogenhet att fatta beslut som påverkar den andres framtid» (s. xi, min översättning).

² En numera ganska vedertagen uppfattning bland språkforskare är att språk och varieteter inte kan förstås som homogena och avgränsbara enheter utan att de bör ses som sociokulturella, ideologiska konstruktioner. I enlighet med denna syn bör kategoriserande begrepp som *rinkebysvenska* eller *ungdomsspråk* – som innebär ett för starkt fixerande – undvikas. Även om jag i stort delar denna syn menar jag att vi forskare ändå i vissa situationer och för vissa syften behöver förenkla den komplexa språkliga verkligheten och tala i termer av varieteter, t.ex. för att bidra till att olika former av språklig variation ska ses och ges erkännande eller för att motverka utbredda negativa stereotyper. Det är på detta sätt beteckningar som t.ex. *brytning*, *förortsslang* och *förortssvenska* används här.

Sociolingvistisk variation i storstädernas mångspråkiga bostadsområden

Att i diskussionen om »svenska med något utländskt» skilja mellan å ena sidan andraspråksvariation hos inlärare och å andra sidan sociolingvistisk variation är inte kontroversiellt, men att göra en skillnad mellan olika former av sociolingvistisk variation – nämligen förortsslang och förortssvenska – är mindre vanligt och mer komplext. Jag börjar därför med att reda ut dessa sistnämnda begrepp.

Under flera decennier har det, såväl i media som bland forskare, riktats stor uppmärksamhet mot olika former av förortsslang. Svensk förortsslang är idag relativt väl utforskad.³ Slangen har studerats utifrån flera olika angreppssätt: deskriptiva (t.ex. Kotsinas 1988, Ganuza 2008, Bodén 2011); etnografiska (t.ex. Engblom 2004, Haglund 2005, Kahlin 2008, Jonsson 2013); språkideologiska (t.ex. Milani 2010, Stroud 2013) och folklingvistiska (t.ex. Bijvoet & Fraurud 2013). Resultat från ett storskaligt projekt om språk och språkbruk bland ungdomar i mångspråkiga storstadsmiljöer i Sverige (SUF, se bidragen i Young Urban Swedish 2011) tyder på att förortsslangen inte låter sig beskrivas som en sammanhållen och välavgränsad varietet, utan att det i stället föreligger en hög grad av inter- och intraindividuell heterogenitet (Boyd & Fraurud 2010). Detta bekräftas också av de perceptionsstudier som genomförts inom ett omfattande projekt om sociolingvistisk medvetenhet och språkattityder (SALAM⁴, se t.ex. Bijvoet & Fraurud 2012, 2013, 2016). Bland andra viktiga insikter som forskningen har genererat kan nämnas att förortsslang för många ungdomar utgör ett av flera olika sätt att tala svenska som ingår i deras språkliga repertoar och att det finns en stor medvetenhet om när, med vem och för vilka syften det fungerar att använda slangen.

På senare tid har forskare också börjat intressera sig för frågan vad som sker med språket när dessa ungdomar blir vuxna och kanske lämnar ungdomsstilen bakom sig. Eller vad händer i situationer där talarna förväntas eller väljer att tala en mer standardnära svenska? Runfors (2009), Bijvoet & Fraurud (2008,

³ Forskarintresset för nya slangspråk har varit stort också i flera andra europeiska länder. Det visar ett stort antal temanummer av tidskrifter (se referenslistan), antologier (Youngspeak in Multilingual Perspective 2009; Ideological Constructions and Enregisterment of Linguistic Youth Styles 2010; Multilingual Urban Scandinavia. New Linguistic Practices 2010; Ethnic Styles of Speaking in European Metropolitan Areas 2011; Language, Youth and Identity in the 21st Century 2015) samt populärvetenskapliga böcker som publicerats (t.ex. Nortier 2001, Wiese 2012).

⁴ SALAM-projektet (*Sociolinguistic Awareness and Language Attitudes in Multilingual Contexts*, RJ 2006–2012) är en folklingvistisk lyssnarstudie bland 343 ungdomar från gymnasieskolor i olika delar av Stockholm.

2016), Eliaso Magnusson & Stroud (2012), Young (2014) och Senter (u.a.) beskriver hur ungdomar och unga vuxna i sådana situationer, när de talar »fin svenska» och undviker språkdrag som de förknippar med slangen (särskilt slangorden), ändå identifieras av många som hemmahörande i en mångspråkig förort. Tyder detta på att en ny sociodialektal variation med »en klang av förorten» håller på att växa fram?

Den första som väckte frågan om det *utöver* förortsungdomarnas gruppspråk kan tänkas finnas förutsättningar för en utveckling av nya sociodialekter var Fraurud (2004),⁵ som efterlyste longitudinella fallstudier där man »följ[er] ungdomar som säger sig tala rinkebysvenska vidare in i vuxen- och arbetslivet, för att observera vilka språkliga drag som eventuellt överlever i deras vuxenspråk» (s. 37). Bristen på systematisk kunskap om en sådan tänkbar språkförändring bidrog dock till att Fraurud (och senare även Bijvoet & Fraurud, t.ex. 2006) inte ville namnge – och därmed bidra till en reifiering av – denna form av språklig variation. Under flera år har vi därför endast i mycket försiktiga ordalag vågat tala om en eventuell utveckling av »något tredje», dvs. en tredje form av migrationsrelaterad språklig variation, *utöver* inläraarsvenska och förortsslang (se Bijvoet & Fraurud 2013).

Systematisk kunskap saknas än idag, men allt fler observationer, bl.a. under fältarbetet till en etnografisk studie (Senter u.a.), stöder hypotesen om att en sådan utveckling är på gång. Behovet av en mer differentierad begreppsapparat för att kunna beskriva de unga talarnas språkliga val gör sig allt mer gällande. För att kunna skilja förortsungdomars gruppspråk från den mer standardnära svenska som ungdomarna använder med t.ex. lärare och andra vuxna har Runfors (2009) introducerat begreppsparet *inåtriktad svenska*–*utåtriktad svenska*. Och i en engelskspråkig artikel föreslår Bijvoet & Fraurud (2016) termen *suburban Swedish* för den senare formen av språklig variation – som en kontrast till det relativt etablerade *suburban slang*. Vårt beslut att introducera en beteckning bör ses som ett strategiskt essentialistiskt val (jfr Bucholtz 2003). Beslutet motiveras av en vilja att tillmötesgå unga talare som vi kommit i kontakt med genom vår egen och andras forskning, talare som (indirekt) har uttryckt ett behov av en term för detta sätt att tala som de t.ex. beskriver som »det låter förort blandat med riktig svenska» och »såhär ren svenska men man märker [att talaren kommer från en mångspråkig förort]» (Senter 2015 s. 22). Behovet av en

⁵ Dialektfrågan har även berörts av Kotsinas (1988), men då i samband med en diskussion kring hur förortsungdomarnas gruppspråk (för vilket hon infört beteckningen *rinkebysvenska*) bör klassificeras. Med utgångspunkt i ett antal traditionella dialektkriterier testar Kotsinas om denna form av språklig variation kan betraktas som en ny regional dialekt. Hennes slutsats blir att den uppfyller de flesta, men ej alla kriterier, och att en klassifikation som dialekt därför inte är lämplig. I senare publikationer väljer hon därför att tala om *ungdomsspråk* (t.ex. Kotsinas 1994).

term motiveras också av att den här sortens språkliga variation blir allt mer utbredd. Den hörs t.ex. allt oftare på radio och TV, inte som tidigare endast bland personer som intervjuas utan nu även bland programledare och reportrar i nyhetsrapportering och dokumentärer.

I föreliggande artikel används den svenskspråkiga motsvarigheten till begreppsparet *suburban Swedish*–*suburban slang*, nämligen *förortssvenska*–*förortsslang*. Som redan påpekats saknas i stort sett ännu systematiska beskrivningar av förortssvenska. Utifrån de observationer som gjorts kan dock konstateras att förortssvenska framför allt skiljer sig från förortsslang genom avsaknaden av slangord, men att det också finns drag som är gemensamma för båda sätten att tala, både uttalsmässiga (bl.a. en staccatoartad prosodi) och grammatiska (t.ex. brott mot V2-regeln).

Vad gäller uttalsnivån har Young (2014) genomfört en sociofonetisk analys av det han betecknar som *Swedish contemporary urban vernacular*⁶ och bl.a. beskrivit dess talrytm. Intrycket av staccato-rytm är resultatet av en minimerad durationskontrast mellan två på varandra följande vokaler, konstaterar Young. Han fann även ökade mängder av det apikala r-ljudet, främre upphöjda varianter av det långa y-ljudet samt en överdrivet tydlig artikulation av intervokalt g-ljud. Resultaten av ett lyssnartest visade att den minimerade vokaldurationskontrasten starkast påverkade lyssnarbedömningarna; det är ett indexikalt drag⁷ som väcker associationer till talare med bakgrund i mångspråkiga storstadsmiljöer.

I material från SALAM-projektet och från föreliggande studie har även ett annat iöronfallande uttalsdrag noterats (ett drag som inte har beskrivits av Young), nämligen finalstavelserna på satsnivå. Dessa avviker både melodiskt och durationellt från östmellansvenskt standarduttal på följande sätt:

1. intonationen sjunker inte finalt utan den är jämn eller stiger något
2. obetonade finalstavelser får en markant förlängning.⁸

⁶ Begreppet *Contemporary urban vernacular* myntades av Rampton (2010) och har fått en viss spridning, bl.a. Young (2014) och Aarsæther m.fl. (2015), som dock tillämpar begreppet på lite olika sätt (se Bijvoet & Fraurud 2016 s. 21). I Youngs användning täcker begreppet ett kontinuum från förortsförankrade, slangpräglade ungdomsstilar till en mer standardnära svenska med »en klang av förorten».

⁷ Indexikalitet definieras på följande sätt: »a sign (a word, a gesture, a glance, a hairstyle, or anything else that can be meaningful) is indexical if it is related to its meaning by virtue of co-occurring with what it is taken to mean» (Johnstone 2016 s. 633).

⁸ Jag vill tacka fonetiker Mikko Korunen, Jyväskylä universitet, för hjälp vid analys och beskrivning av detta uttalsdrag. Enligt Korunen är det adekvat att välja östmellansvenskt standarduttal som referens eftersom studiens talare alla är födda eller bor i Mälardalsområdet.

Att detta drag är utbrett, åtminstone i Stockholmsområdet, har även noterats av Senter, i samband med materialinsamlingen till hennes kommande doktorsavhandling (Senter u.a.).

Observationerna hittills visar också att förortssvenska – liksom förortsslang – inte låter sig beskrivas som en homogen, väl avgränsad varietet. Det finns nämligen stor variation mellan olika talare i hur de framställer denna standardnära svenska med förortsklang; allt från att endast ha ett mycket svagt uttal som indexerar förortsförankring till att tala med en stark staccato-artad prosodi, förlängda finalstavelser med stigande tonhöjd, eventuellt i kombination med ytterligare förortsindexerade drag (grammatiska och/eller uttalsmässiga). Det som dock är gemensamt för talarna är att de verkar ha en lägre grad av kontroll av den egna användningen av förortssvenska – till skillnad från förortsslang som de aktivt kan välja bort (jfr Eliaso Magnusson & Stroud 2012).

Risk för förväxling

Det ovan beskrivna staccato-uttalet och de förlängda finalstavelserna med stigande tonhöjd är mycket framträdande språkdrag. Dragen förknippas oftast med den välkända förortsslangen men finns alltså också i den mer standardnära förortssvenskan. Detta kan tänkas vara en orsak till att förortssvenska ibland förväxlas med förortsslang (se t.ex. Bijvoet & Fraurud 2008, 2016). En sådan förväxling möter man särskilt bland personer som inte är bekanta med mångspråkiga miljöer, som tror sig känna igen en talare på grund av hans uttal (»staccato», »annorlunda melodi»), vilket de förknippar med en viss grupp (»förortsungdomar som talar slang»). Och i ett nästa steg görs eventuellt ytterligare kopplingar till egenskaper som ofta tillskrivs denna stigmatiserade grupp (»har ett dåligt språk», »är stökiga») (jfr Stroud 2013, Jonsson 2013).⁹ En förväxling med förortsslang kan alltså leda till att negativa attityder aktiveras. Detta är självklart alltid beklagligt, men särskilt allvarligt blir det om sådana förväxlingar sker i situationer som är avgörande för unga människors möjlighet till social och samhällelig inkludering, t.ex. i institutionella samtal som rör bostad, utbildning och arbete. I sådana situationer

⁹ Jfr följande citat från hiphop-låten *Ainaziz*: »Tror för att man bryter att man också bryter lagen» (Latin Kings album *Mitt kvarter* med gästartisten Fille Leiva Wenger). Fille förklarar i TV-programmet *I love Språk* (UR 2009, avsnitt 27) att man blir dömd i förväg om man bryter eller talar förortsslang: »så tror de direkt att man är kriminell».

kan en felaktig bedömning bidra till att försvåra deras möjligheter att få bostad, tillträde till högre utbildning och arbetsmarknaden, dvs. den kan bidra till social exkludering.¹⁰

Låt oss här fokusera på arbetsmarknaden. Återkommande rapportering de senaste decennierna bekräftar att utlandsfödda av olika anledningar (inte minst strukturell diskriminering) har svårare att ta sig in på arbetsmarknaden än »etniskt svenska» personer (se t.ex. Neergaard 2004, Behtoui 2006, Ahmed & Ekberg 2009, SCB 2015, Asplund, Tovatt & Thalberg 2017, SCB 2017, ESF 2017). Det är dessutom så att de, när de väl kommit in, är överrepresenterade i yrken med lägre löner och sämre anställningsvillkor. Neergaard (2006b) kallar detta fenomen *underordnad inkludering*. Begreppsparet inkludering–exkludering räcker alltså inte för att beskriva dessa individers position på arbetsmarknaden, utan även överordning- och underordningsaspekten bör ingå i beskrivningen menar Neergaard och betonar att »medan inkludering–exkluderingsdimensionen fokuserar på segregering och utestängning riskerar den att osynliggöra en vertikal maktanalys» (s. 178). Forskning visar att risken att hamna i arbetslöshet eller lågstatusjobb också är avsevärt högre för invandrades barn, dvs. för ungdomar som är födda i Sverige med invandrade föräldrar (Tovatt 2016, Schierup & Urban 2016).

Det finns alltså fog att tala om en etnifierad arbetslöshet (Neergaard 2006a, Schierup 2006) och Tegsjö, utredare vid Statistiska Centralbyrån, undrar (SCB 2005 s. 77): »Är det fråga om specifika brister i matchningen på grund av otillräcklig kompetens, otillräckliga språkkunskaper eller svag efterfrågan på jobb på vissa lokala arbetsmarknader?» Ett antal språkligt inriktade studier bekräftar att tal med utländsk brytning – något som utmärker de flesta vuxna inlärare av ett språk – försvårar tillträdet till vissa yrken (se t.ex. Thorstensson 2010, Boyd & Bredänge 2013).¹¹ Men det finns, såvitt jag vet, ingen språkvetenskaplig forskning kring en eventuell koppling mellan språket hos Sverigefödda ungdomar i förorten och deras exkludering från eller underordning i arbetslivet. I en etnologisk studie av arbetsförmedlars förståelse av de

¹⁰ *Social exkludering* definieras som »en process där människor stängs ute från områden de behöver kunna delta i för att vara fullvärdiga medlemmar i samhällsgemenskapen» (Dahlstedt m.fl. 2016 s. 16).

¹¹ Att man i platsannonser ofta – och till synes omotiverat – kräver »perfekt svenska i tal och skrift» för vitt skilda typer av jobb har också uppmärksammats av både Arbetsförmedlingen och DO. I syfte att förebygga diskriminering rekommenderas på dessa myndigheters hemsidor arbetsgivare att undvika språkkrav som inte är rättmätiga (se <https://www.arbetsformedlingen.se/For-arbetsgivare/Artiklar-och-nyheter/Undvik-att-diskriminera/Diskriminering-i-annonstexter.html> och <http://www.do.se/globalassets/stodmaterial/stod-hundra-mojligheter-rekrytera-utan-diskriminera2.pdf>, 2018-07-30).

hinder och möjligheter som ungdomar med invandrarbakgrund möter i arbetslivet (Hertzberg 2003) framgår dock att flera av de intervjuade arbetsförmedlarna skyller ungdomarnas problem att ta sig in på arbetsmarknaden på »dåliga kunskaper i svenska» (s. 149). Några arbetsförmedlare nämner även ungdomarnas användning av »rinkebysvenska» som något som ligger dem i fatet (s. 161). För att få ett jobb måste man ha en »perfekt svenska», menar de intervjuade – utan att närmare beskriva vad det står för (se även Stroud 2013 s. 336; Neergaard 2006b s. 171).

Föreställningar som dessa – att unga med mångspråkig förortsbakgrund har »ett dåligt språk» och talar slang även i formella situationer (som på anställningsintervju) – är vanliga och sprids även i media.¹² Mina egna erfarenheter från drygt 15 års forskning om språk och språkbruk bland ungdomar med rötter i mångspråkiga storstadsmiljöer är dock att dessa unga är mycket medvetna om språkets roll för tillträde till vidare studier och arbete, och om vikten av att kunna variera sitt språk i olika situationer. Dessa ämnen diskuteras gärna av ungdomarna. I följande utdrag (inspelade under fokusgruppsamtal inom ramen för SALAM-projektet) resonerar några unga om hur man bör tala när man går på anställningsintervju:¹³

- alltså de som pratar med slangord alltså de eh (.) leker tuffa (.) att visa sig (.) men när det gäller jobb (.) det funkar inte när man är tuff och söker jobb (.) då måste man prata fin svenska och som sagt det går inte att vara tuff när man söker ett jobb för chefen går inte efter en tuff tjej eller kille (.) de vill ha en som har bra svenska (.) som pratar tydlig svenska och så
- då pratar jag mycket långsammare och jag använder ingen typ så här slang och svärord
- ren svenska (.) ingen brytning ingen rinkebysvenska (.) alltså det är som en sådan svenska som typ exakt alla kan förstå utan att så här behöva tänka efter vad de sa (.) ingen slang och ingenting bara ren svenska

Citaten vittnar om att dessa unga är helt på det klara med att det i en sådan situation inte är lämpligt att tala förortsslang. Uppfattningar som dessa är snarare

¹² Så skriver t.ex. en journalist i tidningen Publikt (Fackförbundet ST, 2007-09-11) i en recension av filmen *Ett öga rött* att huvudrollsinnehavaren »reagerar mot 'överdrivet blattesnack', och att det är uppenbart att ett sådant språk kan vara till nackdel för en när man söker arbete». Och en skribent i tidningen Metro (2006-04-27) frågar sig: »Den acceptansen 'Rinkebysvenskan' får är positiv på ett sätt, men hur är det egentligen om man inte talar 'korrekt' svenska och använder ord som jaoow, guzz, abri och så vidare på arbetsintervjun?».

¹³ Exempelen i artikeln har transkriberats ortografiskt, men med markörer för kort paus (.); längre paus (/); avbrott -; stigande intonation ↑ samt utelämnad passage [...]. Även metakommentarer har skrivits inom hakparenteser. Yttrandena har återgivits ordagrant vilket innebär att även tvekljud och omtagningar har tagits med.

regel än undantag (se även t.ex. Eliaso Magnusson 2010, Eliaso Magnusson & Stroud 2012, Svendsen & Marzo 2015). Man kan därför fråga sig om arbetsförmedlarna i den ovan refererade intervjustudien (Hertzberg 2003) gjorde en riktig bedömning då de fastslog att de unga arbetssökande använde förortsslang i rekryteringssamtalen. En annan möjlig tolkning är att ungdomarna talade »svenska med en klang av förorten», dvs. förortssvenska, som av arbetsförmedlarna förväxlades med slangen.¹⁴

Studiens syfte, frågeställningar och upplägg

Mot bakgrund av det ovan beskrivna är det angeläget att studera uppfattningar av och attityder till olika former av migrationsrelaterad språklig variation (med särskilt fokus på förortssvenska) bland olika kategorier av grindvakter, inte bara arbetsförmedlare och rekryterare utan också yrkes- och studievägledare samt betygsättande lärare. De forskningsfrågor som studien söker svar på är: (1) Skiljer dessa grindvakter mellan olika sorters språklig variation? (2) Vilka beteckningar använder de för olika sätt att tala? (3) Hur bedömer de språket – och dess talare? Är det så att ett »enspråkigt, infött» uttal bedöms mer positivt än uttal med »något utländskt»? Och *om* det är så, gäller detta då generellt, t.o.m. om man skulle jämföra mycket informella, enspråkiga samtal med formella samtal på någon form av förortsindexerad svenska eller svenska med brytning?

Det är alltså språklig perception (i vid bemärkelse) som studeras i den här undersökningen. Med ett folklingvistiskt angreppssätt (jfr Bijvoet & Fraurud 2016) eliciterades perceptionsdata genom ett lyssnarexperiment där sammanlagt 95 deltagare på olika sätt fick bedöma ett antal talprov från talare med olika språklig och social bakgrund. Lyssnarna var dels yrkesverksamma grindvakter (16 personer inom arbetsmarknad och utbildning), dels blivande grindvakter (75 studenter, varav majoriteten lärarstudenter, i svenska eller svenska som andraspråk). Dessutom deltog en specialgrupp av mycket rutinerade lyssnare i undersökningen (fyra medicinskt utbildade personer som arbetar på en larmcentral för akut telefonrådgivning).

¹⁴ Ett exempel på sådana förväxlingar ges av en av ungdomarna (en 18-årig tjej med förortsbakgrund) som Karin Senter följer under fältarbetet inför sin kommande avhandling. Efter en anställningsintervju där tjejen – enligt egen utsago – hade använt ett formellt språk fick hon ett mejl där bemanningsföretaget meddelade att hon inte fick jobbet med hänvisning till hennes olämpliga språk och användning av slangord (Senter, muntlig kommunikation, september 2017).

Som stimuli användes 10 talprov, utvalda ur ett större material med 53 inspelningar av simulerade mobilsamtal där de valdes som jag bedömde som mest autentiska och som gav en jämn spridning mellan inlärare, enspråkiga talare och flerspråkiga talare med förortsbakgrund. Talproven bestod av korta samtal (25–30 sek.) med i princip samma budskap. För att få in både mer formella och mer informella samtalsstilar ombads talarna (samtliga unga män mellan 20 och 29 år) att ringa två olika mottagare – en chef på jobbet och en nära kompis – och meddela att de satt fast i bilkö och därför skulle bli försenade. Ingen skriftlig förlaga tillhandahölls. Från två talare användes både samtalet till kompisen *och* samtalet till chefen (dvs. de utgör en s.k. *matched guise*); från övriga sex talare valdes antingen det formella eller det informella talprovet (se tabell 1).

Tabell 1. Talproven i presentationsordning: nummer, kodnamn, språklig bakgrund, ålder, tid i Sverige, typ av samtal.

Talnr	Kodnamn	Enspråkig; flerspråkig förortsbakgrund; inlärare	Ålder	År i Sverige	Samtal chefen	Samtal kompis
T1	Bosse	enspråkig	25	hela livet	X	
T2	Diego	inlärare	24	3 år	X	
T3	Serdar	flerspr. förortsbakgrund	28	hela livet	X	
T4	Olle	enspråkig	25	hela livet		X
T5	Ibrahim	flerspr. förortsbakgrund	20	hela livet	X	
T6	Gino	inlärare	28	2,5 år	X	
T7	Serre	flerspr. förortsbakgrund	28	hela livet		X
T8	Lasse	enspråkig	29	hela livet		X
T9	Luigi	inlärare	21	1 år	X	
T10	Ibbe	flerspr. förortsbakgrund	20	hela livet		X

De två *matched guise*-talarna i studien, Ibrahim/Ibbe¹⁵ och Serdar/Serre, är båda unga män som är födda och uppvuxna i en mångspråkig förort till en mellansvensk storstad. Från dessa två talare användes alltså både det formella och det informella talprovet som stimulusprov. För att minimera risken att lyssnarna skulle lägga märke till att det fanns två *matched guise*-talare med i studien presenterades deras två versioner aldrig i direkt anslutning till varandra utan flera andra talprov presenterades däremellan (se tabell 1). De två samtalerna från var och en av dessa talare skiljer sig mycket, framför allt när det gäller ordförråd och prosodi, men också med avseende på grammatik och talhastighet. I samtalet till kompisen (Ibbe och Serre) använder båda talarna

¹⁵ Namnen som används i artikeln, både för talare och lyssnare, är fingerade. I själva experimentet presenterades talproven med ett nummer (talare 1–talare 10), ej med namn.

förortsslang: språket innehåller många slangord, grammatiska avvikelser från svenskt standardspråk, ett starkt staccato-uttal och ett snabbt taltempo. Språket i samtalet till chefen (Ibrahim och Serdar) kan i båda fallen snarare beskrivas som en mer standardnära svenska med en »klang av förorten», dvs. förortssvenska. Dessa samtal innehåller inga slangord men det finns en svag staccato-rytm samt en viss förlängning av obetonade finalstavelser. Samtalen inleddes så här:

- Ibrahim: hej hej (/) [= paus då den fiktiva mottagaren svarar] jag tänkte bara säga till dig att jag kommer att komma lite sent
- Ibbe: shoo vad händer (.) var är du ↑ (.) är ni där eller ↑ (/) [= paus då den fiktiva mottagaren svarar] ait ait hörnu tänkte bara säga till dig kvickt att jag fastnat i trafiken (.) fett lång kö alltså
- Serdar: hej hur är det ↑ (/) [= paus då den fiktiva mottagaren svarar] jo det är bra tack det är bra (.) lite småstressad bara (.) är alla där ↑
- Serre: ah kusse vad händer ↑ hur mår du ↑ (/) [= paus då den fiktiva mottagaren svarar] jo det är lugnt det är lugnt (.) hörnu är alla där eller ↑

Tre av de övriga sex talproven – Diego, Gino och Luigi – producerades av talare som har invandrat till Sverige i 20-årsåldern, och som talade svenska med olika grader av brytning (med inflytande från i tur och ordning spanska, italienska och italienska). Diego har minst brytning, Luigi mest. Dessa tre talare gjorde i stort sett inga språkliga anpassningar beroende av vem som var den tänkta mottagaren till mobilsamtalet (chef eller kompis). Detta är inte på något sätt förvånande: att kunna göra sådana stilistiska justeringar är en färdighet som kommer sent under inlärnigen av ett nytt språk. För dessa tre inlärare användes samtalen till chefen som stimulusprov.

Tre talprov var mobilsamtal från talare som identifierade sig själva som enspråkiga: Bosse, Olle och Lasse. Alla tre är födda och uppvuxna i en mellan-svensk storstad. Två av dem, Bosse och Olle, gjorde inte heller några större språkliga anpassningar när de bytte samtalsmottagare. De talade en mycket standardnära svenska även i det informella samtalet (dvs. samtalet till kompis) och ändrade inte sitt sätt att tala nämnvärt för att uppnå en högre formalitetsgrad i samtalet till chefen. Bosses samtal till chefen respektive Olles samtal till kompiserna valdes ut som stimulusprov. Hos den tredje enspråkiga talaren, Lasse, skilde sig de två samtalen mycket. I samtalet till sin chef använde Lasse inga slangord och taltempot var lugnt. Samtalet till kompiserna innehöll en del slanguttryck (svenska och engelska) och talhastigheten var hög. För att kunna utreda forskningsfråga (3) ovan valde jag att använda Lasses informella samtal som stimulusprov.

Lyssnarna i studien fick information om att de skulle få lyssna på – och sedan bedöma – 10 talprov med snarlikt innehåll från unga vuxna män i åldern 20–29 år. De fick inte veta att samtalen var fingerade och att talarna hade fått instruktionen att ringa olika mottagare (en kompis och en chef). Experimentet genomfördes i två steg. Efter en första uppspelning fick lyssnarna fylla i ett antal attitydskalor (ett talprov i taget) i en skriftlig enkät, och efter en andra uppspelning fick de i tur och ordning svara på ett yrkesgissningstest, föreslå en term för den sortens svenska som användes i det aktuella talprovet samt gissa talarens språkliga bakgrund (en- eller flerspråkig) och vistelsetid i Sverige. Slutligen fick de försöka beskriva vad det var i språket som de särskilt hade lagt märke till, som hade påverkat dem i hur de hade svarat. I anslutning till enkätundersökningen genomfördes fem fokusgruppsamtal med de yrkesverksamma grindvakterna och med medlemmarna i specialgruppen där olika sorters språklig variation diskuterades (se tabell 2).

Tabell 2. Grindvakterna: kodnamn, arbetsområde, deltagande i lyssnarexperiment och fokusgruppsamtal.

Grindvakter	Arbetsområde	Lyssnar-experiment	Fokusgrupp-samtal
<u>A</u> lice, <u>A</u> lva, <u>A</u> manda	<u>A</u> rbetsmarknad: rekryterare och arbetsförmedlare	X	X
<u>A</u> gnes, <u>A</u> ndrea, <u>A</u> nnika, <u>A</u> strid		X	X
<u>U</u> lrika, <u>U</u> lva, <u>U</u> na, <u>U</u> ndis, <u>U</u> rban	<u>U</u> tbildning: studie- och yrkesvägledare	X	X
<u>U</u> lla, <u>U</u> lvhild, <u>U</u> nni, <u>U</u> rsula		X	X
<u>S</u> igrid, <u>S</u> millia, <u>S</u> ofia, <u>S</u> tina	<u>S</u> pecialgrupp: anställda vid larm-central för akut telefonrådgivning	X	X
75 studenter	Läro-utbildning Svenska och Svenska som andraspråk	X	–

Fokusgruppsdiskussionerna gav ytterligare kvalitativa data i form av 5,5 timmars inspelningar. Detta material utgjorde ett viktigt stöd för tolkningen av enkätdata.

Resultat

I det följande presenteras undersökningens huvudresultat. Först redovisas svaren på uppgiften att beteckna de olika talproven, sedan följer resultaten från yrkesgissningsuppgiften och attitydskalorna. Slutligen presenteras data från fokusgruppsamtalen.

I själva testsituationen presenterades de olika talproven i den ordning som framgår i tabell 1. För presentationen av undersökningens resultat har dock, i figurerna som presenteras nedan (figur 1–3) talarna ordnats så att de tre enspråkiga talarna presenteras till vänster i figurerna, de tre inlärarna till höger och i mitten de fyra talproven från de två tvåspråkiga talarna födda i Sverige (dvs. *matched guise*-talarna Ibrahim/Ibbe och Serdar/Serre). Denna ordningsföljd följer i stort sett (med undantag av den avancerade andraspråkstalaren Diego) ett index baserat på lyssnarbedömningar av talarnas vistelsetid i Sverige och språkliga bakgrund (se tabell 3). Indexvärdena kan variera från 1 (= uppfattad som mest enspråkig och infödd) till 4 (= uppfattad som mest nyanländ).

Tabell 3. Talarnas index på skalan *infödd enspråkig svenskhet – mest nyanländ*.

	Olle	Lasse	Bosse	Ibrahim	Serdar	Ibbe	Serre	Diego	Gino	Luigi
Index	1,01	1,16	1,26	2,21	2,26	2,41	2,48	2,21	2,92	3,39

Av utrymmesskäl kan inte lyssnarbedömningarna av samtliga talare rapporteras lika utförligt, utan fokus är på de två *matched guise*-talarna. Jämförelser med andra talare görs när så bedöms relevant.

Beteckningar för olika sätt att tala

Svarsfrekvensen på den öppna frågan att föreslå en term för den sortens svenska som användes i det aktuella talprovet var hög: i genomsnitt 92 % – och för vissa talprov (Ibbe och Serre) närmare 100 %. Frågan genererade en del mer eller mindre etablerade beteckningar (t.ex. *rinkebysvenska*, *invandrarsvenska*, *dialekt*, *brytning*, *rikssvenska*), men också många nybildningar och omskrivningar (t.ex. *brytningssvenska* eller *med något multietniskt språkligt över sig*). Framför allt dessa nybildningar och omskrivningar innehåller en hel del information som inte hade kommit fram om flervalfrågor med givna svarsalternativ hade använts.

För bearbetning av dessa data gjordes som ett första steg en inventering av vilka betydelsekomponenter som kunde urskiljas i de olika beteckningarna. Ett svar kan innehålla en eller flera komponenter: svaret *lite 'gungande' dialekt*, *med brytning* innehåller t.ex. både komponenterna *dialekt* och *brytning*. Som ett andra steg sammanfördes sedan innehållsmässigt besläktade komponenter i tre vidare kategorier (jfr Bijvoet & Fraurud 2008):

1. Icke-standard: migrationsrelaterad variation (t.ex. *bruten, inlärar-, förort, ghetto, utländsk*)
2. Icke-standard: annan variation (t.ex. *mellansvensk, arbetar-, ungdom, dialekt*)
3. Standard/prestige (t.ex. *vanlig, riks-, norm-, bra, fin*)

Även en kategori *Övrigt* inrättades för i sammanhanget mer ovidkommande svar (t.ex. *snabbtalad* eller *osäkert språk med begrepp*).

För att kunna urskilja uppfattningar om olika sorters migrationsrelaterad variation (kategori 1 ovan) har slutligen i ett tredje steg en mer fingraderad indelning av denna breda kategori gjorts i sex underkategorier. Två underkategorier som var relativt enkla att urskilja var:

- i. förort (omfattande komponenter som relaterar till mångspråkig förortsmiljö, t.ex. *ghetto, blatte, förort, rinkeby, multietnisk*)
- ii. inlärare (omfattande komponenter som tydligt beskriver att talaren håller på att lära sig svenska, t.ex. *nysvenska, accent, utländsk*)

Komponenterna *brytning*, *andraspråk* och *invandrare* har fått utgöra tre egna underkategorier eftersom materialet visar att dessa beteckningar i princip kan stå för all möjlig »svenska med något utländskt». Komponenten *andrageneration* låter sig inte heller på ett självklart sätt inordnas i någon av de övriga kategorierna, varför även denna komponent utgör en egen underkategori.

Figur 1 visar hur de olika kategorierna fördelar sig över de tio talproven. För de tre enspråkiga talarna Olle, Lasse och Bosse används nästan uteslutande beteckningar som speglar att dessa talprov uppfattas som någon form av enspråkig svenska. Detta är helt i linje med de uppskattningar som gjordes av talarnas placering på skalan *infödd enspråkig svenskhet – mest nyanländ* (se tabell 3) där Olle har indexvärde 1,01, Lasse 1,16 och Bosse 1,26.

När det gäller inlärnarna Diego, Gino och Luigi träder ett intressant mönster fram. I fråga om den avancerade andraspråkstalaren Diego är lyssnarna oeniga: det är lika många som beskriver hans talprov som *normal* eller *vanlig* svenska som de som uppfattar det som *brytning*, och endast ett fåtal associerar till *inlärare* eller *invandrare*. För Gino och Luigi, som inte har kommit lika långt i sin andraspråksinläring, ökar användningen av beteckningen *brytning* något jämfört med Diego. Men en betydligt mer iögonfallande skillnad är att lyssnarna för dessa två talare i mycket högre utsträckning väljer beteckningar som placerar Ginns och Luigis talprov i kategorierna *inlärare*, *invandrare* och *andraspråk* och att de i mindre utsträckning använder beteckningar som indikerar nå-

Figur 1. Lyssnarnas kategoriserade svar på de öppna frågorna om beteckning.

gon form av enspråkig svenska. Här finns en tydlig koppling till talarens färdighetsnivå i svenska: Luigi har en starkare brytning än Gino som har en starkare brytning än Diego. Även för dessa tre talare är de valda beteckningarna samstämmiga med talarnas indexvärde på skalan *infödd enspråkig svenskhet – mest nyanländ* där Diego har 2,21, Gino 2,92 och Luigi 3,39.

Ett flertal likheter träder också fram i beteckningarna för de två matched guise-talarna. När dessa talare samtalar med en kompis (Ibbe och Serre) och använder en mer informell samtalsstil, associerar lyssnarna i första hand till den mångspråkiga förorten och i viss mån till annan icke-standardsspråklig variation (främst *ungdomsspråk*). När samma talare ringer ett samtal till sin chef och använder en mer formell svenska (Ibrahim och Serdar), beskrivs deras språk oftare i termer av *brytning* men även som *standardsvenska* eller *riks-svenska*. Associationer till mångspråkig förortsmiljö förekommer också. Uppskattningarna av talarnas vistelsetid i Sverige och språkliga bakgrund visar att samtliga dessa fyra talprov placeras i mitten på skalan *infödd enspråkig svenskhet – mest nyanländ*, men att Ibbe och Serre hamnar något mer åt den »nyanlända» sidan på skalan (med ett index på 2,41 respektive 2,48) medan Ibrahim och Serdar hamnar något mer åt den »infödd enspråkiga» sidan av skalan (med ett index på 2,21 respektive 2,26). Det är värt att notera att många lyssnare an-

vänder beteckningen *brytning* för Ibrahims och Serdars talprov; det skulle kunna tyda på att detta ord har en annan betydelse i vardagsspråket än i fackspråket (se avsnittet Fokusgruppdiskussionerna nedan för en vidare diskussion om detta).

Yrkesgissningar

I yrkesgissningstestet fick lyssnarna i uppgift att för var och en av talarna utifrån tio svarsalternativ välja vilket yrke de trodde talaren hade. Yrkena till testet valdes utifrån tre kriterier. Det som eftersträvades var: 1) relativt vanliga yrken; 2) en jämn fördelning över yrken med olika krav på utbildning (rankade med stöd i två etablerade klassificeringsindelningar: SSYK och SEI)¹⁶ och 3) yrken som unga vuxna (20–30 år) kan tänkas ha. Yrkena som deltagarna fick välja mellan var: boendeassistent*; butiksbiträde*; controller; elektriker; elevassistent; försäljare*; grundskollärare*; jurist; sjukgymnast; säkerhetsvakt. (Asterisk * anger att yrket tillhör de 30 vanligaste yrkena år 2015.)¹⁷

En sammanvägning av SEI- och SSYK-klassificeringen för de i den här studien aktuella yrkena motiverar en grovindelning i två breda kategorier: yrken med längre utbildning och högre social status (controller, grundskollärare, jurist, sjukgymnast) och yrken med kortare utbildning och lägre social status (boendeassistent, butiksbiträde, elektriker, elevassistent, försäljare, säkerhetsvakt).

I figur 2 presenteras resultaten av yrkesgissningsuppgiften för samtliga tio talare. Lyssnarna fick välja ett yrke per talare. Det som är direkt iögonfallande är att grindvakterna i denna studie generellt har låga förväntningar om att talarna har ett yrke med högre social status. Över 50 % av lyssnarna gissar för nio av de tio talarna att de arbetar med yrken med kortare utbildning. Endast

¹⁶ SSKY (standard för svensk yrkesklassificering) är ett klassificeringssystem som baseras på kvalifikationsnivå, arbetsuppgift och arbetserfarenhet. Det används idag, t.ex. av SCB. SEI (= socioekonomisk indelning av förvärvsarbetande) är en mer sociologisk klassificeringsindelning. Den användes fram till 2015 och är »en beskrivande klassifikation avsedd att belysa den hierarkiska strukturen i ett samhälle, baserat på individens position på arbetsmarknaden, vilken antas ha en avgörande betydelse för välfärdsfördelning och livschanser». (<http://www.scb.se/dokumentation/klassifikationer-och-standarder/standard-for-svensk-yrkesklassificering-ssyk>, 2017-10-30, http://www.scb.se/sv/_Dokumentation/Klassifikationer-och-standarder/Socioekonomisk-indelning-SEI, 2015-08-07).

¹⁷ <http://www.scb.se/hitta-statistik/statistik-efter-amne/arbetsmarknad/sysselsattning-forvarvsarbete-och-arbetsstider/yrkesregistret-med-yrkesstatistik/pong/tabell-och-diagram/30-storsta-yrkena>, 2017-10-30.

den enspråkiga talaren Olle associeras i högre grad med yrken som kräver fördjupad högskolekompetens (främst jurist). I kommentarerna till uppgiften »Beskriv: vad hör du i språket som påverkar dig i hur du har svarat?» är det vanligt att Olles uttal av i-ljudet nämns och kopplas till en övre medelklassbakgrund, t.ex.:

- självsäkerhet, lite snobbig, i:na (»fina» i:n)
- »i» som gör att jag tror att han kommer från Lidingö, Täby el. Danderyd; låter självsäker; van att få sin vilja fram?

De talprov som väcker flest associationer till lågstatusyrken (framför allt försäljare och säkerhetsvakt) är Serre och Ibbe. I kommentarerna till talproven lägger lyssnarna ibland ett explicit samband mellan talarnas språk och förväntningar på deras utbildningsnivå. Om Serre noterar t.ex. några lyssnare:

- slang = låter ej som högstatusyrke
- låter inte högutbildad; mer vardagligt än formellt sätt att uttrycka sig

I fråga om Ibbe reagerar flera lyssnare på hans »attityd»:

- attityd, slang (mycket); dialekt men ingen brytning
- talar entonigt, låter ointresserad

Även Serdar och Ibrahim associeras i hög grad med ett lågstatusyrke (främst elevassistent eller boendeassistent) – till och med mer än Diego, Gino och

Figur 2. Lyssnarnas gissningar om talarnas yrke.

Luigi som alla talar svenska med brytning (om än olika starkt). Att de tre invandrade talarna i något högre grad förknippas med yrken som kräver längre utbildning kan möjligen delvis förklaras av erfarenheter från flyktinginvandringen år 2015, då befolkningen i västvärlden fick upp ögonen för det faktum att många av dem som sökte sig till våra länder var välutbildade. Ibland uttrycks det explicit, t.ex. om Gino respektive Luigi:

- verkar van att använda språket (men inte det svenska); tror han har längre utbildning
- »finns lång kö», »jag ska komma lite sent», »raggsack» = grov brytning och grammatiska fel, men låter välutbildad

I flera lyssnarkommentarer nämns att Serdar och Ibrahim uppfattas som relativt unga, och att de därför förmodligen inte har någon längre utbildning, t.ex.:

- han använder ett ungdomligt språk, och har inte hunnit utbilda sig [*om Serdar*]
- låter ung, därav yrkesvalet; kort utbildningsbakgrund pga. ålder och därav yrke som inte ställer krav på eftergymnasial utbildning [*om Ibrahim*]

Även talarnas förmodade bakgrund i en mångspråkig förort nämns, ett antagande som ofta bygger på uttalsmässiga aspekter. Om Serdar noteras t.ex.:

- lite, lite förortssvenska/rinkebysvenska i uttalet
- som att han tidigare har pratat förortsslang men »destillerat» sin svenska till något mer ordentligt
- »utomlands»: tonen gick upp litegrand, sje-ljudet lite annorlunda
- använder lite brytning och en viss rytm/prosodi som jag kopplar till förortsslang
- prosodin/melodin påminde mig om förortssvenska

Och om Ibrahim skriver några av lyssnarna:

- lite stockholmsförort, låter lugn, som om han har bra kontakt med barn/ungdomar, »förortssvenska»
- en svenska från en storstadsförort
- liten tendens till »rinkebysvenska»
- något med stötigheten?
- i slutet av en mening betonar han sista ordet extra

Endast 18 % av lyssnarna bedömer att Serdar och Ibrahim arbetar inom ett högstatusyrke, trots att dessa talare i samtalet till chefen anstränger sig och använder den mest formella svenska som ingår i deras språkliga repertoar. Kopplingen till den mångspråkiga förorten kan ha resulterat i relativt lågt

ställda förväntningar på talarna i fråga om deras yrkesbakgrund. Detta kan jämföras med lyssnarbedömningarna av de enspråkiga talarna Olle och Lasse, som båda ringer ett informellt samtal till en kompis och inte behöver fundera över hur de ska tala för att göra ett gott intryck: i Olles fall associerar 62 % av lyssnarna till ett högstatusyrke, och i Lasses fall 44 %. Att ha ett »enspråkigt, infött» uttal bidrar alltså till högt ställda förväntningar från dessa grindvaktens sida.

Attitydskalorna

Lyssnarnas attityder till de olika talproven mättes med hjälp av en s.k. semantisk differential – ett mätinstrument som består av ett antal graderade skalor som beskriver olika talaregenskaper (här: *intelligent*, *tuff*, *ordentlig*, *själv-säker* och *trevlig*). Talproven spelades upp ett i taget för lyssnarna, som sedan fick bedöma talarna med hjälp av skalorna. Instruktionen löd: »Hur bra tycker du att följande ord passar in på talaren? Kryssa i en ruta på *varje* skala». ¹⁸ Skalorna var utformade på följande sätt (här exemplifierat med adjektivet *tuff*):

Attityddata insamlade med denna metod är inte helt enkla att tolka. Även om innehållet i de tio talproven är mer eller mindre konstant finns det andra faktorer som kan ha påverkat hur talarna uppfattades (bl.a. deras röstläge, taltempo, ordval). Data från fokusgruppsamtalen samt resultaten av de övriga enkätuppgifterna har varit till hjälp vid tolkningen av attitydmaterialet.

För att identifiera de grundläggande dimensionerna i dessa attityddata genomfördes en faktoranalys (en statistisk metod för att, om möjligt, sammanfatta ett större antal variabler i form av ett mindre antal bakomliggande s.k. faktorer). Denna visade att de fem attitydskalorna kunde sammanföras under två faktorer: ORDENTLIG och TUFF (namngivna efter den egenskap som visat sig väga tyngst inom respektive faktor). Faktorn ORDENTLIG sammanfattar

¹⁸ Flera fokusgruppsdeltagare har påpekat att de har skrivit samma värde på skalan *intelligens* för alla talare. Den skalan upplevdes uppenbarligen som den svåraste att svara på.

egenskaperna *ordentlig*, *intelligent* och *trevlig*, och faktorn TUFF egenskaperna *tuff* och *självssäker*. I figur 3 nedan redovisas de två faktorernas värden för var och en av de tio talproven, där ett positivt värde ($0 >$) mycket förenklat kan sägas indikera att svaren på de ursprungliga attitydskalorna i högre grad återfanns på den högra halvan av skalan (ju högre värde, desto längre åt skalpolen »våldigt mycket»), medan ett negativt värde (< 0) tyder på att svaren mer låg på vänstra skalhalvan (ju lägre värde, desto längre åt skalpolen »inte alls»). Det är på detta sätt termerna *positiv* och *negativ* ska förstås i nedanstående redovisning.

En första snabb granskning av attitydsvaren (se figur 3) visar att de informella talproven (Olle, Lasse, Ibbe och Serre) generellt får ett högre värde för faktorn TUFF än för faktorn ORDENTLIG. För flertalet av de formella talproven (Bosse, Serdar, Diego, Gino och Luigi) gäller det omvända.

De enspråkiga talarna Olle och Lasse, som båda ringer ett samtal till en kompis, får positiva bedömningar i fråga om egenskaper som täcks av framför allt faktorn TUFF men även för faktorn ORDENTLIG. Det senare gäller dock Olle i högre grad än Lasse, möjligen som en följd av Lasses ungdomliga samtalsstil med många slangord och ett högt taltempo. Den tredje enspråkiga talaren, Bosse, som ringer ett mer formellt samtal till chefen, bedöms vara den mest ordentliga, trevliga och intelligent av dessa tre talare. I fråga om tuffhet och självssäkerhet bedöms han dock negativt, något som troligtvis kan förklaras av hans försiktiga framtoning i samtalet.

Figur 3. Lyssnarnas attityder till de tio talarna.

Beträffande inlärarna Diego, Gino och Luigi råder det ingen tvekan om att lyssnarna identifierar dem som just inlärare: många lyssnare påpekar att det är brytningen, prepositionsfeLEN och andra grammatiska fel som avslöjar att dessa tre talare håller på att lära sig svenska. Diego, Gino och Luigi får negativa bedömningar i fråga om tuffhet och självsäkerhet. Här finns en tydlig koppling till grad av brytning: ju starkare brytning, desto negativare bedöms talaren för dessa egenskaper. Det är svårare att förklara varför Diego och Luigi bedöms positivt för faktorn *ORDENTLIG*, men inte Gino. Av lyssnarnas kommentarer framgår att hänsyn tas till talarnas invandrarbakgrund, dvs. de talar bra »för att vara invandrare». En lyssnare anmärker t.ex. om Diego:

- liten brytning/accent, vältalig, mycket »duktig» på svenska.

Liknande kommentarer finns också om Luigi:

- grammatiska fel, uttalar vissa ord fel, få ord, talar långsamt; trevlig för att han anstränger sig; låter osäker på språket
- språket är inte grammatiskt korrekt och uttalas fel; engagemang till att prata bra svenska finns
- mycket brytning; ny i Sverige?; mjuk språkton, vältalig, ambitiös

Kommentarerna visar att Luigis tydliga ansträngningar att tala »bra svenska» uppskattas.

Vad gäller attityderna till talarna med mångspråkig förortsbakgrund bekräftas resultaten från tidigare studier: Serres och Ibbes förortsslang får genomgående positiva värden för faktorn *TUFF* och negativa för faktorn *ORDENTLIG* (jfr Bijvoet & Fraurud 2012, 2013, Hyttel-Sørensen 2017). Det omvända gäller för Serdar: han bedöms mycket negativt i fråga om egenskaper som sammanfattas i faktorn *TUFF* – något som förmodligen beror på hans mjuka, försynta framtoning i det aktuella samtalet (se t.ex. den första lyssnarkommentaren efter figur 4 nedan) – och positivt (om än i ringa mått) för faktorn *ORDENTLIG*. För Ibrahim är dock bilden mindre tydlig: lyssnarna verkar helt enkelt inte vara eniga, varför faktorerna knappast ger något utslag alls. En sådan konsensus i fråga om hur talare av förortsslang uppfattas samtidigt som talare av förortssvenska väcker divergerande uppfattningar har också påvisats i tidigare studier (t.ex. Bijvoet & Fraurud 2016).

För *matched guise*-talarna Serdar/Serre respektive Ibrahim/Ibbe är det intressant att även jämföra lyssnarattityder till deras två versioner av mobilsamtalet (samtalet till kompisen respektive till chefen) med varandra.

Figur 4. Lyssnarnas attityder till matched guise-talarna Serdar/Serre och Ibrahim/Ibbe.

Som figur 4 visar, skiljer sig attityderna till Serdar och Serre remarkabelt åt, och detsamma gäller för Ibrahim och Ibbe. Lyssnarna – som inte är medvetna om att samma talare förekommer i två skepnader – kommenterar:

- låter som en snäll och försynt person; lågutbildad [*om Serdar*]
- använder slang, talar snabbt och kaxigt, speciell rytm/prosodi [*om Serre*]
- låter artig, men lite nonchalant [*om Ibrahim*]
- slangord, hårdare attityd [*om Ibbe*]

Fokusgruppdiskussionerna

Efter enkäten genomfördes gruppdiskussioner med en femtedel av alla lyssnare (N=20, se tabell 2) där deltagarna åter fick lyssna på talproven och bl.a. ombads beskriva hur de föreställde sig talarna, både i fråga om social och språklig bakgrund. Deltagarnas egna beteckningar för olika sorters svenska diskuterades. De resonerade också kring lämpligheten att tala på ett visst sätt i olika givna sammanhang, samt om man som talare alltid medvetet väljer hur man talar. Fokusgruppdiskussionerna spelades in och genererade 5,5 timmar samtalsdata. Inom ramen för denna artikel finns inte möjlighet att redovisa en uttömmande analys av detta material, utan här fokuseras på de resultat som är relevanta för diskussionen om olika sorters migrationsrelaterad variation – och den potentiella risken att förortssvenska förväxlas med förortsslang.

Det framgick tydligt under gruppdiskussionerna att deltagarna saknar en begreppsapparat för att sätta ord på olika former av migrationsrelaterad språklig variation:

1. Unni: jag har faktiskt aldrig tänkt över hur jag uttrycker att någon har ett annat (.) en annan språkbakgrund
2. Annika: jag hade inte så många begrepp
3. Ulrika: man är ovan att prata om de här begreppen tycker jag det känns som (.) vi är väl ovana (.) det känns som Sverige har inte hittat liksom (.) det är nytt för oss alla att prata om de här begreppen

I brist på adekvata beteckningar för att skilja mellan olika sorters migrationsrelaterad språklig variation använde deltagarna ofta begrepp som *brytning* eller *dialekt*:

4. Smilla: brytning det kanske är fel (.) det är ju inte dialekt heller utan vad ska man kalla det (.) fast det är ju brytning också (.) det finns nog inget bättre ord
5. Stina: om man inte uttalar ordet som man ska inom citationstecken (.) då uppfattar jag det som en brytning (.) fast det är fel beteckning
6. Ulrika: i stället för att säga (.) alltså om vi säger att någon pratar skånska (.) då säger man ju att han är skåning eller göteborg- eller en annan dialekt (.) men det finns ju inte ett sådant ord (.) då blir det brutet (.) det är då jämförbart tycker jag med dialekt alltså att säga att de pratar dialekt

Brytning och *dialekt* är exempel på metaspråkliga beskrivningar som används av såväl lingvister som lekmän – fast på olika sätt, vilket kan skapa förvirring (jfr Kulbrandstad 2008). Denna begreppsförvirring diskuterades också under fokusgruppsamtalen. I ett av dessa samtal beskriver t.ex. Annika att hon uppfattar den aktuella språkliga variationen mer som en dialekt än en brytning, »något man kan välja att plocka fram eller att välja bort». Astrid invänder mot

denna användning av ordet dialekt och förklarar att hon använder beteckningen *invandrarsvenska* för »den hackiga satsmelodin, staccatospråk», varpå Annika inflikar att det just är ett sådant sätt att tala som hon avser med ordet dialekt. Andrea påpekar sedan för Annika att hon tycker att ordet dialekt refererar till en plats, något som Annika instämmer med: »det är en plats, ett bostadsområde». Andrea förtydligar att ett bostadsområde är en för liten plats för att kunna använda termen dialekt, något som Annika inte håller med om: »det räcker för mig».

Vad gäller ordet brytning beskriver Agnes att hon tänker på att »man kommer från ett annat land och lär sig svenska men att det finns något kvar från talarens förstaspråk». Astrid tänker sig brytning som »språkrester», och Stina menar att det är »någonting med melodin, man betonar vissa ord an-norlunda, och på prepositionerna hör man ofta att det blir lite-». Även Smilla definierar brytning som att en talare »betonar orden fel» och Sigrid menar att det handlar om att »uttalet av vissa ord inte är korrekt svenska». Sofia framhåller att »det också kan vara så att man inte talar grammatiskt korrekt heller».

Hur beskriver då fokusgruppdeltagarna talproven på förortssvenska, dvs. Serdar och Ibrahim? Som några av utdragen nedan visar (8, 9, 11, 12) används orden *dialekt* och *brytning* ofta i en och samma beskrivning. Om Serdar anmärker man:¹⁹

7. Ulla: jag hade skrivit storstadssvenska (.) då menar jag att det finns lite (.) det är lite slang (.) jag vet inte om det är så väldigt alltså
Unni: det är inte så där väldigt formellt tyckte jag
8. Annika: invandrarsvenska (.) mest för att bara skilja det från rikssvenska (.) jag hade inte så många begrepp (.) jag skrev att lätt brytning som mer härrör sig till ett socialt sammanhang (.) typ ett bostadsområde (.) men svenska finns helt i grunden (.) socialiserad in i en dialekt
9. Alva: lätt brytning har jag skrivit och sen så har jag skrivit också att han har ju sche-ljud och betoning på rullande i och r så att det är liksom (.) eller på r (.) ärre och ellerr (.) och det är också dialektalt fast kanske för en subgrupp
Amanda: jag skrev lite ghetto på honom (.) alltså så här-
Alva: ja fast inte fullt så mycket utan det finns liksom en influens utav det (.) det här är så lätt det är liksom bara (.) det är så lätt

Och om Ibrahim noteras:

10. Ulla: storstadssvenska betyder att det är någon som har kunnat färgas av ett kulturellt språksammanhang också så att det är kompisarna som har styrt språket

¹⁹ Exempel 7 och 9 är hämtade från ett sammanhängande replikskifte inom samma grupp.

också (.) inte bara familjen (.) här känner jag inte att det är ett arv av familjens språk utan det är i staden man har mött sitt gäng och så har man formats (.) jag har svårt att sätta ord på det

11. Ursula: jag tänker att det är en ganska vanlig brytning (.) det är som en egen dialekt
12. Agnes: lite gungande dialekt tycker jag (.) men med brytning
13. Amanda: jag tror att han är helt svensk men att han umgås med vänner som inte kanske är helt svenska (.) att han har lite brytning på grund av det
14. Alice: alltså jag tänkte lite (.) vem var det jag hade framför mig ↑ (.) jag tänkte lite Zlatan (.) Malmö där (.) Rosengård (.) lite den brytningen eller vad man ska säga (.) det uttalet

Citaten visar att en del lyssnare noterade att den svenska som Serdar och Ibrahim talar inte är slangspråk, medan andra associerade till förortsslang. Att det finns risk för sammanblandning av förortsslang och förortssvenska bekräftades av deltagarna. Andrea försäkrade: »Det tror jag är jättelätt att göra». Undis påpekade att man även kan blanda ihop förortssvenska med inlärarspråk. På frågan om de tror att sådana feltolkningar kan leda till missbedömningar av arbetssökandes/studerandes kompetens svarade flera av deltagarna jakande. Många av dem reagerade också med förvåning på avslöjandet att två av talarna hade bidragit med två talprov var. Una konstaterade: »Och jag sitter och tänker på mina egna förutfattade meningar beroende på hur man uttrycker sig. Vad har jag för föreställningar, vad tänker jag under tiden om huruvida man pratar fast man då kan skifta i språket?».

Deltagarna intygade att det ibland förekommer att en arbetssökande/bli-vande student bedöms vara olämplig för en viss befattning/en viss utbildning på grund av hur hen talar. Astrid berättade t.ex. om en arbetssökande med utpräglat »förortsspråk» som ville bli ekonom, som hon hade rekommenderat: »då får du nog jobba på din sociolekt, för det kan vara svårt att komma in i såna kretsar och köra rakt på». Att tala med brytning behöver dock inte vara ett hinder för att få en anställning, menar Alice och Alva. Det spelar inte heller någon roll varifrån någon kommer, bara det går att förstå den sökandes svenska och hen har rätt inställning till jobbet: »i hur någon pratar hör man ju en inställning, det är inte bara rösten, det är fler parametrar i vår bedömning».

Deltagarna bekräftade att det säkert har förekommit att de själva gjort felbedömningar av en sökandes sätt att tala, att de har tolkat in något annat. Exempel på detta finns det gott om i den här studien, t.ex. när Ulla och Annika förklarar att Ibrahim medvetet väljer det här sättet att tala, som en identitetsmarkör – trots att Ibrahim i detta samtal till sin chef undviker slangen och använder en formell svenska:

15. Ulla: en attityd (.) chillaren (.) cool (.) det är det han vill förmedla med sitt sätt att tala
16. Annika: litegrann så tänker jag kring fler av de här invandrarsvenska som jag beskriver det att eh (.) det behöver inte låta så här (.) men det finns en kultur att vilja bli bekräftad och vilja stå för en sådan här brytning och därför väljer man den eh [...] så att det finns liksom ett medvetet val i att prata så här (.) det är socialiserat men det är också ett medvetet val (.) att det är en identifikation som man tycker om att vara en del av (.) ett sammanhang (.) och därför väljer man att ha kvar det

En erfarenhet från samtliga fokusgruppsamtal är att deltagarna helt klart upplevde det som mindre hotfullt att diskutera talproven med brytning (Diego, Gino och Luigi) än talproven från de unga männen med förortsbakgrund (Ibrahim/Ibbe och Serdar/Serre). Deltagarna var mycket försiktiga i diskussionen kring förortssvenska och förortsslang och tog inte självmant upp dessa sätt att tala svenska, utan det var jag som intervjuare som behövde styra in samtalet i den riktningen (jfr Neergaard 2006b). Att tala om brytning är uppenbarligen mindre laddat.

Det påpekades också flera gånger att man i varje möte aktivt jobbar för att vara fördomsfri:

17. Stina: vi får inte tänka liksom (.) vi jobbar bort det här att tänka (.) vi får aldrig göra någon värdering (.) vi jobbar hela tiden med det att vi inte ska värdera hur personen pratar utan bara lyssnar på vad de säger
18. Unni: att vara så neutral som möjligt
19. Ulla: att tränga undan fördomarna och se varje individ (.) att inte låta sig påverkas av sina fördomar

När det under ett fokusgruppsamtal lyftes fram någonting som kan uppfattas som fördomsfullt gjordes ibland en explicit markering, eller en markering genom att skratta:

20. Astrid: här kommer fördomen (.) invandrarkille med ömt ego (.) det är killar som tycker att de är bra (.) att de kommer att lyckas även om de inte har klarat skolan (.) och när man ifrågasätter deras möjligheter blir de arga [*om Ibrahim*]
21. Alva: han jobbar som mobilabonnemang- eller elavtalsförsäljare [skratt] (.) skönt att vi inte kategoriserar [*om Serre*]
22. Alice: lite mañana-mentalitet [skratt] (.) han tar dagen som den kommer och vad ska man jobba som då ↑ inget alls [skratt] [*om Serre*]

Genom denna strategi försvagades kraften i uttalandet och situationen blev därmed mindre ansiktshotande.

Avslutande diskussion

Vad kan en sådan här studie då säga? Det är viktigt att betona att empirin i denna studie består av data från enkäter och fokusgruppsamtal, och *inte* från arbetsförmedlande eller studierådgivande möten i sig. Resultaten av denna studie kan därför *inte* användas för att göra uttalanden om eventuell förekomst av diskriminering i liknande situationer. Det studien däremot kan säga något om är vilka föreställningar dessa grindvakter har om olika former av migrationsrelaterad språklig variation, vilket kan hjälpa oss att förstå språkets roll i rekryteringsprocessen och i rekommendationer för vidare utbildning.

Trots goda intentioner att på ett medvetet plan vara så fördomsfria som möjligt har även grindvakterna i den här studien påverkats av den negativa samhällseliga diskursen om mångspråkiga förortsmiljöer. Den vanligt förekommande kopplingen som görs mellan språket i förorten och kaxighet, gängkultur och t.o.m. kriminellt beteende – en bild som också förmedlas i massmediala skildringar – har beskrivits i ett flertal studier från såväl svenska som internationella kontexter (Jonsson 2013, Stroud 2013, Cornips, Jaspers & de Rooij 2015, Hyttel-Sørensen 2017). Den bekräftas (delvis) av attityddata och data från fokusgruppsamtalen i föreliggande studie som visar att grindvakterna kopplar ihop en talares förmodade förortsbakgrund med kaxighet och »attityd», men däremot inte explicit med kriminalitet.

Även resultaten från yrkesgissningstestet vittnar om att studiens grindvakter har internaliserat de i samhället rådande negativa förväntningarna på unga vuxna med mångspråkig förortsbakgrund: en talares förmodade förortsbakgrund resulterar i associationer till lågstatusyrken eller arbetslöshet. Detta är också i linje med resultat från tidigare forskning. Så visar t.ex. analyser av mediediskursen kring förortsspråk i Sverige (Milani 2010) och i Norge och Belgien (Svendsen & Marzo 2015) hur föreställningen att ett sådant sätt att tala oundvikligen leder till arbetslöshet eller okvalificerade jobb sprids via medierna. Mot bakgrund av återkommande rapportering om en överrepresentation av personer med utländsk bakgrund bland dem som hamnar i arbetslöshet eller någon form av underordnad inkludering kan grindvakternas associationer till lågstatusyrken sägas spegla en faktisk verklighet. Men samtidigt håller sådana föreställningar och låga förväntningar också kvar dessa unga människor i en utsatt position. Det blir en läsning av läget.

Resultaten från denna studie visar att kopplingen mellan förortsbakgrund och lågstatusyrke (underordning) görs oavsett om talaren talar förortsslang eller en mer standardnära förortssvenska (se figur 2).

Det framgick tydligt under fokusgruppsamtalen att deltagarna saknar en begreppsapparat för att beskriva olika former av migrationsrelaterad språklig variation – något som också bekräftades av resultaten från uppgiften att beteckna de olika talproven – och det blev även uppenbart att det finns ett behov av en mer differentierad uppsättning beteckningar.

Många nyare sociolingvistiska studier om språklig variation och språkförändring som utgår från en förståelse av språk och varieteter som sociokulturella och ideologiska konstruktioner, bygger på Aghas teori kring s.k. *enregisterment*, dvs. »processes whereby distinct forms of speech come to be socially recognized (or enregistered) as indexical of speaker attributes by a population of language users» (Agha 2005 s. 38). I fråga om förortsslang kan man tala om en »enregistered variety»; det är ett sätt att tala som språkbrukare känner igen och har bestämda uppfattningar om, som de kan härma eller göra parodi på, och som de har en uppsättning av beteckningar för. Detta har visats i många tidigare studier och det bekräftas även av resultaten från den här studien. Men denna studie visar också tydligt att så *inte* är fallet vad gäller förortssvenska. Här finner vi en stor oenighet bland studiens deltagare om vad den språkliga variationen handlar om och hur den ska betecknas – något som bl.a. hänger ihop med att förortssvenska i ännu mindre grad än förortsslang är en sammanhållen *-lekt*. Det är mindre som förenar förortssvenskans talare än vad som skiljer dem åt; det enda som strängt taget är gemensamt för de talare som jag har mött – i samband med denna studie och i andra sammanhang – är att de talar »fin svenska», dvs. utan slangord och med ett lugnare taltempo, men att de ändå har kvar »en klang av förorten», en klang som talarna har svårt att komma åt, att medvetet påverka, och dessutom kanske inte vill göra sig av med (se t.ex. Bijvoet & Fraurud 2012, s. 314).

Med tanke på de negativa konsekvenserna av en sammanblandning av förortsslang och den mer standardnära förortssvenskan – nämligen risken för lågt ställda förväntningar på unga förortsbor till följd av inkorrekta bedömningar av deras språkliga kompetens – kan det vara motiverat att hjälpa enregisterment-processen av den senare formen av migrationsrelaterad språklig variation på traven genom att introducera en beteckning för den. Att, som forskare, göra så är inget lättvindigt beslut – och det ska det inte vara (jfr Cornips, Jaspers & de Rooij 2015). Men ibland, som i detta fall, är det av strategiska skäl berättigat att essentialisera (jfr Bucholtz 2003). För att kunna förklara för t.ex. Ulla och Annika (se ex. 15 och 16) och andra grindvakter att talare som Serdar och Ibrahim *inte* talar slang – för den väljer de bort när de ringer till sina chefer – underlättar det att ha en term för denna form av språklig variation.

I den här artikeln har användbarheten av beteckningen förortssvenska lyfts fram. Som data från denna och andra studier visar är denna beteckning redan spridd i det svenska språksamhället, men den används idag mer eller mindre synonymt med beteckningen förortsslang. Det som jag pläderar för här är alltså inte att introducera en ny beteckning utan att reservera den befintliga termen förortssvenska för standardnära svenska med förortsklang, för att på så sätt tydligare kunna *kontrastera* den mot slangpräglade ungdomsstilar från förorten. Förledet *förort-* i sammansättningen *förortssvenska* signalerar geografisk förankring i storstädernas mångspråkiga bostadsområden. Och efterledet *svenska* framhäver att detta sätt att tala har liknande användning som andra regionala talspråk (t.ex. sydsvenska eller västsvenska): användningen är alltså inte begränsad till vissa situationer och syften (vilket är fallet med slang). Förortssvenskans »klang av förort» kan på så sätt jämföras med vilken regional färgning som helst (t.ex. en »klang av Västsverige») – och bör därför bemötas på samma sätt. Det borde med andra ord vara lika accepterat att tala en förortsindexerad standardnära svenska i t.ex. en anställningsintervju som att tala standardnära svenska med västsvensk färgning.²⁰ Då detta diskuterades under fokusgruppsamtalen höll deltagarna alla med. Och då vikten av att skilja mellan förortssvenska och förortsslang diskuterades, konstaterade grindvakten Ulla:

23. ja just det (.) att skilja på dem (.) det var nog bara att jag gled över termen slang efter en stund (.) jag menar inte slang (.) ju mer vi pratar om det ju mer jag förstår att jag inte menar slang slang [sic] (.) det är inte attityden i den (.) om jag hade gjort om övningen nu efter att vi har pratat hade jag svarat på ett annorlunda sätt

Detta citat får avsluta den här artikeln. Citatet är representativt för många av de yrkesverksamma grindvakternas reaktioner efter deltagande i studiens fokusgruppdiskussioner. Det visar tydligt att grindvakterna själva för egen del efterlyser medvetandehöjande insatser för att minimera risken att unga vuxna med förortsbakgrund blir felbedömda i fråga om sin språkliga och allmänna kompetens och, i förlängningen, riskerar att bli socialt exkluderade. Låt oss ta denna insikt på allvar. Det innebär bl.a. att undervisning i sociolingvistisk medvetenhet bör ges större utrymme i skolan och, inte minst, på utbildningar för olika yrken inom den offentliga och privata sektorn.

²⁰ Se Ingers (1950) för ett liknande resonemang, men då till försvar för sydsvenskt (och andra regionala) »riksspråk».

Litteratur

- Aarsæther Finn, Marzo, Stefania, Nistov, Ingvild & Ceuleers, Evy, 2015: Indexing locality: contemporary urban vernaculars in Belgium and Norway. I: *Language, Youth and Identity in the 21st Century*, red. av Jacomine Nortier & Bente A. Svendsen. Cambridge: Cambridge University Press 2015. S. 249–270.
- Agha, Asif, 2005: Voice, Footing, Enregisterment. I: *Journal of Linguistic Anthropology*, Vol. 15:1. S. 38–59.
- Ahmed, Ali M. & Ekberg, Jan, 2009: Fältexperiment för att studera etnisk diskriminering på den svenska arbets- och bostadsmarknaden. *Socialvetenskaplig tidskrift* nr. 2 2009.
- Asplund, André, Tovatt, Caroline & Thalberg, Sara, 2017: Vägen till arbete. Utrikes föddas möte med den svenska arbetsmarknaden. Stockholm: Delegationen för migrationsstudier.
- Behtoui, Alireza, 2006: Unequal opportunities. The impact of social capital and recruitment methods on immigrants and their children in the Swedish labour market. Doktorsavhandling. Department of social and welfare studies, Linköping University.
- Bijvoet, Ellen & Fraurud, Kari, 2006: »Svenska med något utländskt» I: *Språkvård*, 2006/3. S. 4–10.
- Bijvoet, Ellen & Fraurud, Kari, 2008: Svenskan i dagens flerspråkiga storstadsmiljöer: en explorativ pilotstudie av unga stockholmares perceptioner av variation och varieteter. I: *Nordand*, 2(3). S. 7–38.
- Bijvoet, Ellen & Fraurud, Kari, 2012: Studying high-level (L1-L2) language development and use among young people in multilingual Stockholm: The role of perceptions of ambient sociolinguistic variation. I: *Studies of Second Language Acquisition*, 34:2. S. 291–319.
- Bijvoet, Ellen & Fraurud, Kari, 2013: »Rinkebysvenska» och andra konstruktioner av språklig variation i dagens flerspråkiga Sverige. I: *Svenska som andraspråk – i forskning, undervisning och samhälle* (2:a uppl.), red. av Kenneth Hyltenstam & Inger Lindberg. Lund: Studentlitteratur. S. 369–396.
- Bijvoet, Ellen & Fraurud, Kari, 2016: What's the target? A folk linguistic study of young Stockholmers' constructions of linguistic norm and variation. I: *Language Awareness*, 25 (1-2). S. 17–39.
- Bodén, Petra, 2011: Adolescents' pronunciation in multilingual Malmö, Gothenburg and Stockholm. I: *Young urban Swedish. Variation and change in multilingual settings*, red. av Roger Källström & Inger Lindberg. Göteborg: Göteborgs universitet. S. 35–48.
- Boyd, Sally & Bredänge, Gunlög, 2013: Attityder till brytning – exemplet utländska lärare i svenska skolor. I: *Svenska som andraspråk – i forskning, undervisning och samhälle* (2:a uppl.), red. av Kenneth Hyltenstam & Inger Lindberg. Lund: Studentlitteratur. S. 437–457.
- Boyd, Sally & Fraurud, Kari, 2010: Challenging the homogeneity assumption in language variation analysis: Findings from a study of multilingual urban spaces. I: *Language and Space. An International Handbook of Linguistic Variation* (vol. 1), red. av Peter Auer & Jürgen E. Schmidt. Berlin/New York: Mouton de Gruyter. S. 686–706.

- Bucholtz, Mary, 2003: Sociolinguistic nostalgia and the authentication of identity. I: *Journal of Sociolinguistics*, 7 (3). S. 398–416.
- Cornips, Leoni, Jaspers, Jürgen & de Rooij, Vincent, 2015: The politics of labelling youth vernaculars in the Netherlands and Belgium. I: *Language, Youth and Identity in the 21 st Century*, red. av Jacomine Nortier, & Bente A. Svendsen. Cambridge: Cambridge University Press. S. 45–69.
- Dahlstedt, Magnus, Hertzberg, Fredrik, Urban, Susanne & Ålund, Aleksandra, 2016: Utbildning, arbete och medborgarskap. I: *Utbildning, arbete, medborgarskap*, red. av Magnus Dahlstedt, Fredrik Hertzberg, Susanne Urban & Alexandra Ålund. Stockholm: Boréa. S. 11–25.
- Eliaso Magnusson, Josefina, 2010: Språk som ingång till gemenskap. I: *Flerspråkighet, identitet och lärande*, red. av Nigel Musk & Åsa Wedin. Lund: Studentlitteratur. S. 79–94.
- Eliaso Magnusson, Josefina & Stroud, Christopher, 2012: High proficiency in markets of performance. A sociocultural approach to nativelikeness. I: *Studies in Second Language Acquisition*, 34:2. S. 321–345.
- Engblom, Charlotte, 2004: Samtal, identiteter och positionering: ungdomars interaktion i en mångkulturell miljö. Doktorsavhandling. Institutionen för nordiska språk Stockholms universitet.
- Erickson, Frederick & Shultz, Jeffrey, 1982: The counselor as gatekeeper: social interaction in interviews. New York: Academic Press.
- ESF, 2017: Diskriminering i arbetslivet: var den finns – och hur vi vet. (Europeiska socialfonden/Svenska ESF-rådet).
- Ethnic Styles of Speaking in European Metropolitan Areas, red. av Friederike Kern & Margret Selting. Amsterdam: John Benjamins 2011.
- Fraurud, Kari, 2004: Några sociolingvistiska förutsättningar för språklig variation och mångfald i Rinkeby. I: *Svenskans beskrivning 26*, red. av Björn Melander, Ulla Melander Marttala, Catharina Nyström, Mats Thelander & Carin Östman. Uppsala: Hallgren & Fallgren. S. 25–47.
- Ganuza, Natalia, 2008: Syntactic variation in the Swedish of adolescents in multilingual urban settings: subject-verb order in declaratives, questions and subordinate clauses. Doktorsavhandling. Centrum för tvåspråkighetsforskning, Stockholms universitet.
- Haglund, Charlotte, 2005: Social Interaction and Identification among Adolescents in Multilingual Suburban Sweden: A Study of Institutional Order and Sociocultural Change. Doktorsavhandling. Centrum för tvåspråkighetsforskning, Stockholms universitet.
- Hertzberg, Fredrik, 2003: Gräsrotsbyråkrati och normativ svenskhet. Hur arbetsförmedlare förstår en etniskt segregerad arbetsmarknad. Doktorsavhandling. Stockholm: Arbetslivsinstitutet.
- Hyttel-Sørensen, Liva, 2017: »Gangster» or »wannabe»: Experimental and ethnographic approaches to a contemporary urban vernacular in Copenhagen. Københavns Universitet, Det Humanistiske Fakultet.
- Ideological Constructions and Enregisterment of Linguistic Youth Styles, red. av Lian Malai Madsen, Janus Spindler Møller & Jens N. Jørgensen. Copenhagen Studies in Bilingualism, Volume 55, Københavns Universitet, Det Humanistiske Fakultet, København 2010.

- Ingers, Ingemar, 1950: Sydsvenskt riksspråk (Skrifter utgivna av Nämnden för svensk språkvård 7.) Stockholm: Svenska bokförlaget – Norstedts.
- Johnstone, Barbara, 2016: Enregisterment: How linguistic items become linked with ways of speaking. I: *Language and Linguistics Compass* 2016:10. S. 632–643.
- Jonsson, Rickard, 2013: Inget tjafs och inget bråk – om skötsam svenskhet och ordningsstörande förortsslang. I: *Svenska som andraspråk – i forskning, undervisning och samhälle* (2:a uppl.), red. av Kenneth Hyltenstam & Inger Lindberg. Lund: Studentlitteratur. S. 397–413.
- Kahlin, Linda, 2008: Sociala kategoriseringar i samspel. Hur kön, etnicitet och generation konstitueras i ungdomars samtal. Doktorsavhandling. Institutionen för nordiska språk Stockholms universitet.
- Kotsinas, Ulla-Britt, 1988: Rinkebysvenska en dialekt? I: *Svenskans beskrivning* 16. (SIC 21a.), red. av Per Linell, Viveka Adelswärd, T. Nilsson & P.A. Petersson. Linköping: Universitetet i Linköping. S. 264–278.
- Kotsinas, Ulla-Britt, 1994: Ungdomsspråk. Uppsala: Hallgren & Fallgren. 132–160.
- Kulbrandstad, Lars Anders, 2008: Metaspråk og språklig oppmerksomhet i møte med andrespråkspreget norsk. I: *Nordand*, 2(3). S. 83–102.
- Language, Youth and Identity in the 21st Century, red. av Jacomine Nortier & Bente A. Svendsen. Cambridge: Cambridge University Press 2015.
- Metro (2006-04-27). <https://www.metro.se/artikel/f%C3%B6rortssvenskan-ett-problem-xr>
- Milani, Tommaso M., 2010: What's in a name? Language ideology and social differentiation in a Swedish print-mediated debate. I: *Journal of Sociolinguistics* 14/1. S. 116–142.
- Multilingual Urban Scandinavia. *New Linguistic Practices*, red. av Pia Quist & Bente A. Svendsen. Clevedon: Multilingual Matters 2010.
- Neergaard, Anders, 2004: Arbetsförmedlare på en rasifierad arbetsmarknad. Förändrare, förstärkare eller bara förvaltare? (Themes 23). Norrköping: Centrum för etnicitets- och urbanstudier.
- Neergaard, Anders, 2006a: På tröskeln till lönearbete. Diskriminering, exkludering och underordning av personer med utländsk bakgrund. (SOU 2006:60).
- Neergaard, Anders, 2006b: Rasifierad rekrytering i storstadskommunen. Mellan exkluderad och inkluderad underordning. I: *Kors & Tvärs. Intersektionalitet och makt i storstadens arbetsliv*, red. av Ewa Gunnarsson, Anders Neergaard & Arne Nilsson. Stockholm: Normal. S. 164–184.
- Nortier, Jacomine, 2001: *Murks en straattaal. Vriendschap en taalgebruik onder jongeren*. Amsterdam: Prometheus.
- Publikt (2007-09-11). <http://www.publikt.se/artikel/ett-oga-spraket-8338>
- Rampton, Ben, 2010: From 'multi-ethnic urban heteroglossia' to 'contemporary urban vernaculars' (*Working Papers in Urban Languages and Literacies*, 61). London: King's College London.
- Runfors, Ann, 2009: Modersmålssvenskar och vi andra. Ungas språk och identifikationer i ljuset av nynationalism. I: *Utbildning & Demokrati*, 18 (2). S. 105–126.
- SCB, 2005: Fokus på arbetsmarknad och utbildning. (Information om utbildning och arbetsmarknad 2005:4).

- SCB, 2015: Integration – med fokus på 15 stadsdelar. (Integration: rapport 8).
- SCB, 2017: Arbetsmarknadssituationen för hela befolkningen 15–74 år, AKU Andra kvartalet 2017. (Statistiska meddelanden AM 11 SM 1703).
- Schierup, Carl-Ulrik, 2006: Den sociala exkluderingen i Sverige. Migration, arbetsmarknad och välfärdsstat i förändring. I: *Arbetslivets (o)synliga murar*, red. av Paulina De los Reyes. (SOU 2006: 59).
- Schierup, Carl-Ulrik & Urban, Susanne, 2016: Social exkludering: Ett beskuret medborgarskap. I: *Utbildning, arbete, medborgarskap*, red. av Magnus Dahlstedt, Fredrik Hertzberg, Susanne Urban & Alexandra Ålund. Stockholm: Boréa. S. 57–78.
- Senter, Karin, 2015: »Det är som att vi rappar» – om tjejers användning av och inställning till förortsslang. C-uppsats. Uppsala universitet: Institutionen för nordiska språk.
- Senter, Karin, u.a.: Språkliga resurser bland flerspråkiga elever med mångspråkig förortsbakgrund (prel. titel). Doktorsavhandling under arbete. Uppsala universitet: Institutionen för nordiska språk.
- Stroud, Christopher, 2013: Halvspråkighet och rinkebysvenska som språkideologiska begrepp. I: *Svenska som andraspråk – i forskning, undervisning och samhälle* (2:a uppl.), red. av Kenneth Hylténstam & Inger Lindberg. Lund: Studentlitteratur. S. 313–342.
- Svendsen, Bente A. & Marzo, Stefania, 2015: A 'new' speech style is born. The omnipresence of structure and agency in the life of semiotic registers in heterogeneous urban spaces. I: *European Journal of Applied Linguistics* 2015, 3(1). S. 47–85.
- Thorstensson, Niklas, 2010: Judging the Immigrant: Accents and Attitudes. Doktorsavhandling. Umeå: Institutionen för språkstudier, Umeå universitet.
- Tovatt, Caroline, 2016: Det sociala kapitalets betydelse för att få en plats på arbetsmarknaden. I: *Utbildning, arbete, medborgarskap*, red. av Magnus Dahlstedt, Fredrik Hertzberg, Susanne Urban & Alexandra Ålund. Stockholm: Boréa. S. 297–318.
- Wiese, Heike, 2012: *Kiezdeutsch. Ein neuer Dialekt entsteht*. München: Verlag C. H. Beck.
- Young, Nathan Y., 2014: Suburban Swedish maturing. Examining variation and perceptions among adult speakers of Swedish contemporary urban vernacular. Master uppsats i Lingvistik. Stockholm: Stockholms universitet.
- Young Urban Swedish. Variation and Change in Multilingual Settings, red. av Roger Källström & Inger Lindberg. Göteborg: Göteborgs universitet 2011.
- Youngspeak in Multilingual Perspective, red. av Anna-Brita Stenström & Annette Myre. Amsterdam: John Benjamins 2009.

Specialnummer av tidskrifter

- Applied Linguistics Review*, 7, 3 (2016). Special issue: Sociolinguistics in a languagised world.
- International Journal of Bilingualism*, 12, 1–2 (2008). Special issue: Ethnolects? The emergence of new varieties among adolescents.
- International Journal of Multilingualism*, 5, 3 (2008). Special issue: Polylingual Languageing Around and Among Children and Adolescents.

Journal of Multilingual and Multicultural Development, 24, 1–2 (2003). Special issue:
Bilingualism and Social Relations: Turkish Speakers in North-west Europe.
Nordand, 3(2) (2008). Temanummer: Språklig variasjon i flerspråklige kontekster.